

AYOLLAR BANDLIGI VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR

Kunakova Fotima Boxodir qizi

Toshkent amaliy fanlar universiteti
e-mail: kunakovafotima@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston hududlari misolida ayollar bandligi darajasi va iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tahlil qilinadi. Tadqiqotda 2024 yil holatiga ko'ra viloyatlar kesimida ayollar bandligi darajasi hamda yalpi ichki mahsulot (YAIM) o'sish sur'atlari asosida statistik va taqqoslama tahlil o'tkazildi. Olingan natijalar ayollar bandligi yuqori bo'lgan hududlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari ham nisbatan yuqori ekanligini ko'rsatdi. Mazkur holat ayollarning mehnat bozoridagi faolligi hududlar iqtisodiy rivojlanishida muhim omil ekanligini tasdiqlaydi. Tadqiqot natijalari asosida ayollar bandligini oshirish orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: boshqaruv, ayollar bandligi, iqtisodiy o'sish, YAIM, hududiy rivojlanish, mehnat bozori. samaradorlik.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalidan samarali foydalanish iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, ayollarning mehnat bozoridagi ishtirokini kengaytirish masalasi nafaqat ijtimoiy adolatni ta'minlash, balki barqaror iqtisodiy rivojlanishga erishishning muhim sharti sifatida e'tirof etilmoqda. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ayollar bandligi darajasi yuqori bo'lgan mamlakat va hududlarda ishlab chiqarish samaradorligi oshadi, yalpi ichki mahsulot hajmi kengayadi hamda aholi farovonligi yaxshilanadi. Hozirgi davrda ayollar bandligini oshirish masalasi nafaqat ijtimoiy, balki muhim iqtisodiy omil sifatida ham qaralmoqda. Ayollarning mehnat bozoridagi faol ishtiroki inson kapitalidan samarali foydalanish, ishlab chiqarish hajmini oshirish hamda hududlarning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada O'zbekiston hududlari misolida ayollar bandligi darajasi va yalpi ichki mahsulot (YAIM) o'sishi o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinadi.

1. Viloyatlar bo'yicha ayollar bandligi va YAIM o'sish ko'rsatkichlari

Tahlil uchun O'zbekistonning 14 ta viloyati va Toshkent shahri bo'yicha 2024 yil holatidagi ayollar bandligi darajasi (%) hamda YAIM o'sish sur'atlari (%) haqidagi ma'lumotlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida taqqoslash, mantiqiy tahlil va korrelyatsion yondashuv usullaridan foydalanildi.

Viloyat	Ayollar_bandligi_%	YAIM_osish_%
Toshkent sh.	52.4	7.2
Toshkent v.	47.8	6.3
Samarqand	45.1	6.0
Farg'ona	44.3	5.9
Andijon	43.7	5.7
Namangan	42.9	5.6
Surxondaryo	39.2	4.8
Qashqadaryo	40.1	4.9
Navoiy	48.3	6.5
Buxoro	46.9	6.2
Jizzax	41.8	5.3
Sirdaryo	42.1	5.1
Xorazm	44.6	5.8
Qoraqalpog'iston	38.7	4.6

Hududlar kesimida ayollar bandligi va YAIM o'sishi tahlili

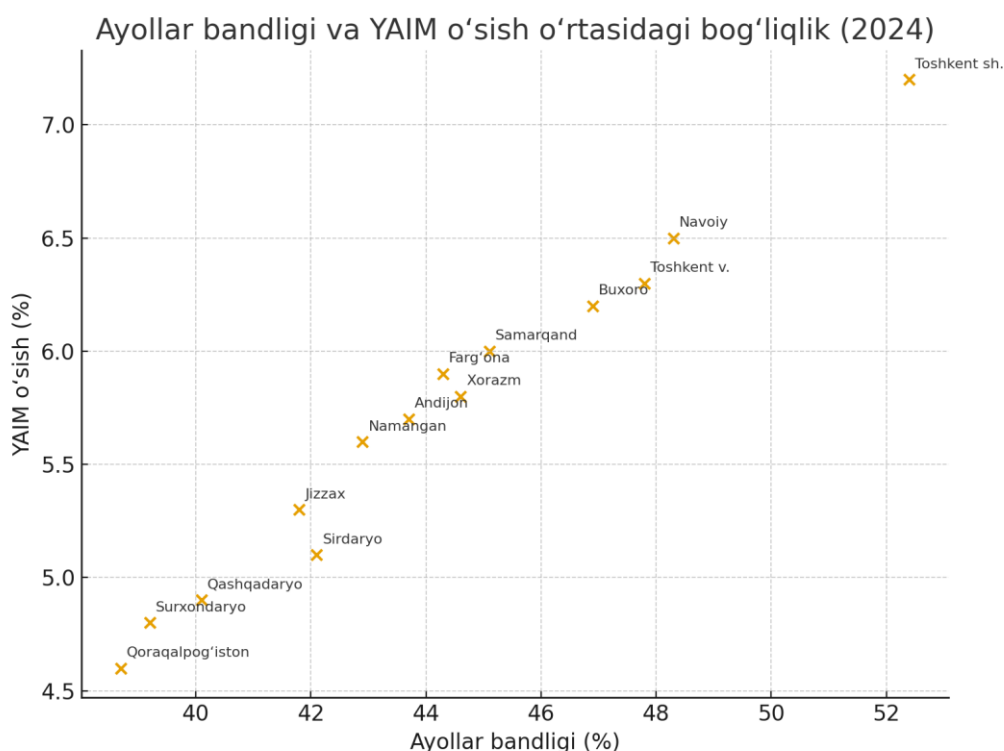
Yuqoridagi natijalardan ko'rinib turibdiki, ayollar bandligi va iqtisodiy o'sish o'rtasida sezilarli ijobiy bog'liqlik mavjud. Xususan, ayollar bandligi yuqori bo'lgan viloyatlar — Toshkent shahri, Navoiy va Samarqandda YAIM o'sish sur'atlari ham yuqori bo'lgan. Aksincha, ayollar bandligi nisbatan past bo'lgan Surxondaryo, Qoraqalpog'iston va Qashqadaryoda iqtisodiy o'sish nisbatan sust

Bu natijalar ayollarni mehnat bozoriga faol jalb qilish, ularning ta'lim darajasini oshirish va tadbirkorlik imkoniyatlarini kengaytirish orqali iqtisodiyotning barqaror o'sishiga erishish mumkinligini ko'rsatadi. Muallifning fikricha, ayollar bandligini oshirish nafaqat ijtimoiy tenglikni mustahkamlaydi, balki ishlab chiqarish samaradorligini oshirib, yalpi ichki mahsulotning o'sishiga bevosita hissa qo'shadi.

Hududlar kesimida ayollar bandligi va YAIM o'sishi tahlili

2. Ayollar bandligi va YAIM o'sish o'rtasidagi korrelyatsiya

Quyidagi grafikda ayollar bandligi darajasi va YAIM o'sish sur'atlari o'rtasidagi ijobiy bog'liqlik tasvirlangan. Grafik shuni ko'rsatadiki, ayollar bandligi yuqori bo'lgan hududlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari ham nisbatan yuqori. Jadval ma'lumotlariga ko'ra, ayollar bandligi darajasi eng yuqori bo'lgan hudud Toshkent shahri bo'lib, ushbu ko'rsatkich 52,4 foizni tashkil etadi. Shu bilan birga, Toshkent shahrida YAIM o'sish sur'ati ham eng yuqori ko'rsatkichlardan biri bo'lib, 7,2 foizga teng. Bu holat ayollar bandligi yuqori bo'lgan hududlarda iqtisodiy faollik ham nisbatan yuqori ekanligini ko'rsatadi.

Navoiy (48,3%) va Toshkent viloyati (47,8%) kabi hududlarda ham ayollar bandligi darajasi yuqori bo'lib, YAIM o'sish sur'atlari mos ravishda 6,5 va 6,3 foizni tashkil etgan. Samarqand, Buxoro va Farg'ona viloyatlarida ayollar bandligi o'rtacha darajada bo'lsa-da, iqtisodiy o'sish barqaror sur'atlarda kechayotgani kuzatiladi. Aksincha, Qoraqalpog'iston Respublikasi (38,7%) va Surxondaryo viloyatida (39,2%) ayollar bandligi past bo'lib, ushbu hududlarda YAIM o'sish sur'atlari ham nisbatan past — 4,6–4,8 foiz oralig'ida. Bu esa ayollar bandligi past bo'lgan hududlarda iqtisodiy rivojlanish sur'atlari sekinroq kechayotganini anglatadi. Ayollar bandligi

darajasi va YAIM o'sish sur'atlari o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligi kuzatiladi. Grafik tahlil shuni ko'rsatadiki, ayollar bandligi oshgani sari hududlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari ham oshib boradi. Bu holat ayollar mehnat bozoridagi ishtiroki ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga va iqtisodiy faollikni kuchaytirishga xizmat qilishini tasdiqlaydi. Mazkur bog'liqlikning asosiy sabablari sifatida ayollarning xizmatlar sohasi, ta'lim, sog'liqni saqlash, kichik biznes va tadbirkorlikdagi faolligi, shuningdek, oilaviy daromadlarning oshishi orqali ichki talabning kengayishini ko'rsatish mumkin.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ayollar bandligi darajasi va iqtisodiy o'sish o'rtasida sezilarli ijobiy bog'liqlik mavjud. Ayollar bandligini oshirish orqali hududlar iqtisodiy salohiyatini yanada kuchaytirish mumkin.

Shu munosabat bilan quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

- ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash dasturlarini kengaytirish;
- kasb-hunar va qayta tayyorlash kurslari orqali ayollarning mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini oshirish;
- bolalar parvarishi va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish orqali ayollarning ish bilan band bo'lishiga qulay sharoit yaratish.

Ushbu choralar ayollar bandligini oshirish bilan birga, mamlakat va hududlar iqtisodiy o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. – Toshkent, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va farmonlari to'plami. Ayollar bandligini oshirish va ularning tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashga oid hujjatlar. – Toshkent, 2021–2024 yy.
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. O'zbekiston ayollari: statistika to'plami. – Toshkent, 2024.
4. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari. – Toshkent, 2024.
5. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Hududiy iqtisodiy rivojlanish bo'yicha tahliliy ma'ruza. – Toshkent, 2023.
6. O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi. Mehnat bozori va ayollar bandligi holati to'g'risida hisobot. – Toshkent, 2024.
7. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi. "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida" gi Qonun. – Toshkent, 2019.
8. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2018.
9. Abdullayev A., Xolmatov Sh. Iqtisodiy o'sish va inson kapitali. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
10. Karimov B., Raximova D. Ayollar bandligining hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'siri. – "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy jurnali, 2022, №4.